

▲ Банська Бистриця. Музей СНП.

Що було б з нами без повстання?

«Що було б з нами без Словацького національного повстання?» – такі питання часто ставлять словацькі політологи, акцентуючи на тому, що в частині суспільства ще постійно живе ностальгія за людацьким режимом. І тут же продовжують розвивати думку, що як суспільство ми все ще не повністю усвідомлюємо переваги та важливість Словацького національного повстання (СНП).

Загалом існує думка, додає на сторінках преси політолог Станіслав Секереш: «Загалом існує думка, що повстання було переважно непотрібною та невдалою акцією, яка наприкінці війни поставила нас на бік переможців, але принесла багато страждань і багато людських втрат. Вважають СНП абсолютно безглуздим актом або навіть зрадою власної країни. Парадоксально, але коли ми дивимося на СНП крізь їхню призму, ми розуміємо, наскільки це було надзвичайно важливо. Що було б з нашою країною, якби не було повстання? Якби всі люди підкорялися і йшли за представниками режиму Тіса?»

Загальна стратегія тодішнього режиму була відносно чіткою. Словацька держава була державою-сателітом нацистської Німеччини, і її напрямок вирішувався не в Братиславі, а в Берліні. Гітлер втручався навіть у такі внутрішні справи, як заміщення керівних державних посад у Словацькій державі. Наприклад, він прямо наказав Тісові зробити Войтеха Туку та Александра Маха, представників жорсткого фашистського крила, міністрами закордонних справ і внутрішніх справ. Так само вся зовнішня та економічна політика Словаччини була орієнтована на нацистську Німеччину.

У наш час, коли нам так часто бракує позитивних прикладів для наслідування, учасники повстання є унікальним прикладом справжнього характеру та справжнього патріотизму», – пише Станіслав Секереш.

Не стояли осторонь Словацького національного повстання і русини-українці. За підрахунками наших істориків, у ньому взяло участь приблизно 500 осіб – солдатів Словацької армії, більшість яких походила з північно-східної Словаччини.

Визначну роль під час повстання відіграв Slobodný slovenský vysielač (Вільне сло-

вацьке радіо). У його роботу включилися досвідчені працівники радіо – Габрієл Рапош, Антон Голлий, Йозеф Врабец, Ян Баладя і дальші. Редактором і диктором передач для українських радіослухачів був Михайло Лугош. якому допомагала Ірина Каклюгі-Георгієва. Менш відомо, що поруч з ними у передачах звучало і слово уродженця Вишнього Верлиха Свидницького округу ієромонаха Михайла Канчуги, який звертався до віруючих, закликав військових допомагати повстанню.

Під час повстання він утримував зв'язки з Головним штабом партизанського руху на чолі з генералом Олексієм Асмоловим, чехословацьким політичним діячем Рудольфом Сланським. 22.8.1945 р. звернувся до Української Народної Ради Пряшівщини і домагався заступлення православних віруючих і духовенства в Словацькій Національній Раді. У післявоєнний час Михайло Канчуга був певний час православним єпископом.

Прикладів прямої участі нашого населення у повстанні і допомоги партизанському руху на сході Словаччини було багато. Тим самим русини-українці внесли великий вклад у боротьбу проти фашизму. На цьому шляху до свободи вони виявили відвагу, безприкладний героїзм та патріотизм, за що багато з них було нагороджено орденами і медалями.

-мі-

Українська книжка приходить до дітей

У рамках благодійної акції «Українським дітям – українську книжку!» на прохання українських посольств в європейські країни було передано понад 190 тисяч примірників літератури.

Посольство України в Словацькій Республіці отримало від Державного комітету телебачення і радіомовлення України 76 тисяч книжок для дітей. В тому числі це навчальні посібники, художня література для дітей дошкільного та шкільного віку. Для дітей, які були змушені переселитися і врятуватися від російського вторгнення в Україну.

Частина згаданої літератури – 2180 книжок було передано і Союзу русинів-українців СР, центр якого є в Пряшеві по вулиці Янка Бородача, 5. Діє тут і волонтерський центр, який працює, крім іншого, і з дітьми переселенців – біженців з України.

Отримавши безкоштовно таку кількість літератури, Союз русинів-українців спонукає її школам, бібліотекам і іншим центрам, які працюють з українськими дітьми.

Бібліотеки або уряди сіл, у які поселились українські біженці, можуть для своїх дітей забезпечити книжку – кращого приятеля до своїх нових домівок чи дочасних місць перебування.

Єва ОЛЕАР.

Трохи пізніше як звичайно приїмали кроки десяток дітей і молоді з цілої Східної Словаччини та з Братислави у рекреаційний осередок Злата Ідка, щоб від 7 до 14 серпня прожити вісім днів в 27-му Літньому таборі і ювілейній 25-ій Літній школі українознавства, які з фінансовою підтримкою Фонду підтримки культури нацменшин «КУЛЬТМІНОР» організує Союз скаутів «ПЛАСТ» українсько-русинської національності в Словаччині.

Про 90 учасників табору у віці від 6 до 18 років піклувалася булава під керівництвом коменданта Ксені Рибак. У її склад входили Богдан Довгович, Якуб Гонтковський, Нікола Галчикова, Давид Янко, Данієла Кецерова, Терезія Машларова, Ема Ноґова, Матуш Пронер, Інна Родович, Данієл Сабол, Юліяна Савчакова та Барбора

▲ Учасники ювілейної 25-літньої школи українознавства та 27-літнього табору «Карпати 2022».

живають в Словаччині, а також діти батьків-біженців, які були змушені втекти з України внаслідок війни, яку в лютому почала росій-

«Веселими зубками», привчилися до того, як дбати про свої зубки. Після лекцій всі дістали подарунки від спонсора.

Табір «Карпати 2022» приніс дітям і молоді багато знань і заботи

Сченсна. Великою потіхою для організаторів є те, що у цьому році в булаві вже були і ті, які ще перед роком були в юнацтві – Петро Бегені, Івана Галчикова, Олівер Лефе-

ська імперія. Булава разом з лекторами і в цьому році для дітей підготувала багату програму. В лекціях школи українознавства говорили про ПЛАСТ, який в цьому році від-

В той самий день підвечір прийшли в наш табір гості – члени молодіжного оркестру «Музика Ювеналіс» під керівництвом Ігоря Довговича та соліст опери Державного театру Кошиці, бандурист Максим Куценко. Українські пісні за супроводу бандури у його виконанні та інформаціями про бандури були для учасників табору дуже цікавими. Учасники табору привітали з життєвим ювілеєм «тітку» Оленку Довгович. Слова щирого визнання Якуба Гонтковського разом з подарунками були для неї великою несподіванкою, зокрема згадка про їх першу зустріч. Підвечірню програму з зацікавленням сприймала з своїм оператором і Люба Кольова, керівник редакцією національних передач Словацького радіо і телебачення.

Таборова середа, після річної перерви, для новацтва була днем подорожування. Відразу після сніданку новацтво поїхало у Свидник, де в СНМ – Музеї української культури їх чекала цікава програма. Спочатку відвідали Галерею Дезидерія Миллого, де дізна-

▲ Велика група українських дітей і молоді приїхала з братиславської української недільної школи, якою керує голова Крайової пластової ради Словаччини Марія Рибак (сьома зліва).

рович, Матуш Панчак, Лівія Урам Грицько та Самуел Войчик. Лекторами в ЛШУ були Олена Довгович, Марта Какоші, Марія Рибак і Александра Мікушова. Інформації про табір на вебсайті і фейсбуку «ПЛАСТУ» готував щодня Святослав Довгович. Здоров'ям дітей опікувалася Владка Шакова, вже самостійна зубна лікарка, яка від восьми років була учасником усіх літніх зустрічей ПЛАСТУ.

Між учасниками табору вперше була і велика кількість дітей з України, які вже кілька років про-

значає 110 річницю заснування, цікавими були і лекції про історію та традиції українського автохтонного населення Пряшівщини. Щодня учасники табору зіграли і цікаві

▲ Після виховного концерту молодіжного оркестру «Музика Ювеналіс» та соліста опери Державного театру Кошиці, бандуриста Максима Куценка.

теренові гри, великий успіх мала і конструкція перешкод, яку біла табору побудував член булави Матуш Пронер. Вечорами пластуни забавлялися на розважальних вечорах, але й на улюбленому карнавалі. Цікавими були і нічні гри.

І в цьому році, крім сталих таборових занять, були підготовлені і цікаві спеціальні акції. Нетрадиційну лекцію для учасників табору підготувала стоматолог Владка Шакова. Новаки познайомилися з

лися цікаві інформації не лише про ікони та їх історію, але й про мистецтво українських художників Східної Словаччини та Закарпаття. Оглянули головну експозицію музею з багатьма цікавими експонатами, пов'язаними не лише з карпатською природою, а й з побутом наших предків. А у другій половині дня відвідали скансен, де побували у старенькій сільській

(Продовження на 3 стор.)

Багато людей щороку притягує в село і невеликий, але щирий на своєрідну атмосферу. Фольклорний фестиваль

«Рунянська ватра»

Фоторепортаж

акція переросла у фестиваль, який перенісся в Будинок культури, а в останніх роках він відбувається прямо на

«Рунянська ватра» виріс справді з ватри, точніше із зустрічей біля ватри, які початком дев'яностих років організував Союз русинів-українців Словацької Республіки в різних селах північно-східної Словаччини, де проживає наше населення. Згодом

вулиці перед місцевою церквою. 6 липня відбувся вже 27-ий річник цього фестивалю.

Виступали на ньому фольклорні групи та солісти зі Снинського регіону, як *Старинчанка*, *Кичера*, *Шинява*, а також тріо *Розмарія* та солістка Руслана Басараб з Великого Березного (Україна). Хоча село має лише десь біля 80 постійних жителів (колись було і понад 500), глядачів було далеко більше. Були між ними як родаки із села, які проживають в інших частинах країни, так і численні гості, серед них і представники Союзу русинів-українців СР на чолі з головою Центральної ради Павлом Богданом, який і привітав учасників та глядачів фестивалю. У дообідній час перед фестивалем відбулася літургія біля каплиці на Трьох студниках, яка знаходиться 2-3 км від села на висоті біля 700 м.

-пб-
Фото Ладислава Цупера.

▲ Київ. Майдан Незалежності.

ДЕНЬ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

День незалежності в Україні відзначається 24 серпня, щоб люди пам'ятали той день, коли український парламент оголосив країну повністю незалежною від Радянського Союзу.

Сьогодні День Незалежності України широко відзначається по всій країні. Це день, коли вшановують пам'ять героїв минулого України, тих, хто воював та помер, щоб забезпечити країні таку жадану ними незалежність.

Хоча українці завжди мали свою мову та культуру, вони рідко мали свою незалежну національну державу. Впродовж століть вони були підвладні Росії, Польщі, Туреччині та іншим іноземним державам.

З початку 1800-х років Україна перебувала в основному під контролем Російської імперії, хоча деякі її найзахідніші частини контролювалися Австро-Угорською імперією. Після Першої світової війни та громадянської війни в Росії, українці намагалися втекти від російського контролю. Однак до 1922 р. Польща контролювала значну частину Західної України, тоді як Радянський Союз контролював решту.

За часів правління Йосипа Сталіна мільйони сільських українців були заморені голодом за те, що вони опиралися державному захопленню своїх господарств. Це ще більше спонукало українців до незалежності. Потім, під час Другої світової війни, деякі українці піднялися і воювали як з російськими, так і з німецькими силами, що займали їхні землі. Навіть після війни деякий опір продовжувався ще в 1950 році.

Коли Радянський Союз почав слабшати у 1980-х роках, українці знову відчували можливість спробувати отримати незалежність. 16 липня 1990 р. їхній парламент оголосив незалежність. Ось чому перше святкування Дня незалежності було проведено 16 липня. Після перевороту та спроби відновити жорсткий комуністичний контроль у Москві, парламент знову оголосив незалежність 24 серпня 1991 року. Рішення тоді було затверджено народом на грудневому референдумі того ж року, де 90 відсотків людей проголосували за незалежність.

Цьогоріч українці з острахом зустрічали 31 річницю Незалежності. З неба в черговий раз можуть посипатись бомби. Північний сусід не дає спокою Україні і українському народу.

Як би там не було, українці все ж із зброєю в руках захищать свою свободу і незалежність. Недарма Тарас Шевченко заповідав:

*В своїй хаті своя й правда,
І сила, і воля.*

-р-

Шановна жалобна родино, шановне жалобне зібрання!

Ми зібралися з нагоди дуже сумної події, щоб гідно попрощатися з незвичайною людиною, педагогом і дослідником, доцентом, кандидатом наук Василем Франком. Ця неординарна людина, яка незабаром дожила б 96 років, прожила активно, плідне та насичене життя, сповнене любові до людей, до освіти, до рідного краю.

Люди по-різному розуміють своє місце і роль в житті і по-різному визначають свою відповідальність за нього. Покійний Василь Франко, якого ми сьогодні проводжаємо в останню путь, був із тих людей, які завжди відповідально ставилися до життя та до завдань, які ставили перед ним інші чи ставив він сам.

«Колеса крутяться, літа минаються» – співається в одній пісні. І справді – час ніхто не спроможний зупинити. Роки в колесі часу однаково кожному крутяться, хоч і не кожному судиться дожити однакового віку. Та це й не завжди таке важливе – скільки років прожила людина на світі. Мабуть,

Його життя було сповнене любові до рідного краю

З прощального слова голови Центральної ради СРУСР Павла Богдана на похороні доц. д-ра Василя Франка, кандидата наук 11.8.2022 р.

(17.12.1926, Видрань – 7.8.2022, Пряшів)

важливіше те, що за той час, який їй було суджено прожити, вона зробила, як записалася в серця інших людей – близьких і тих, з якими вона співпрацювала, чи лише принагідно зустрічалася.

Але повернімося до тих часів, коли у селі Видрань народився покійний Василь Франко. І тепер, коли загальна освіченість досить висока, рідко стається, щоб з одної родини троє братів стали учителями, а один священником. Тим більше в першій половині минулого століття і в середовищі звичайної сільської родини. Правда, родина Юрія Франка з Видрані не була цілком така звичайна, сільська, бо йому після повернення з Першої світової війни пощастило стати залізничником.

Закінчивши Учительську греко-католицьку академію, Ва-

силь Франко коротко проживав у свого брата Івана, священника в Порачу, а потім вже звивисті дороги учительської професії його повели у Порач

Габури, Пряшева, Підгороддя, Свидника, щоб нарешті в Пряшеві знайти тривале місце проживання і роботу на кафедрі історії Педагогічного, а пізніше Філософського факультетів УПІШ. Тут читав лекції з теорії викладання історії та краєзнавства, в початкових і середніх школах вив практику майбутніх учителів історії. Поруч з викладанням займався науково-дослідною роботою, результатом якої були монографії, конспекти лекцій, підручники для вищих шкіл з дидактики історії, науки, науково-популярні та публіцистичні статті, рецензії тощо. Його останньою роботою була книга спогадів про своє життя, родину та рідне село під назвою *Життя – люди – події*, яка вийшла у 2014 році. В ній

міститься і його текст патріотичної пісні, який свідчить про його відданість своєму народу:

*Наша доля азбуков писана,
Наша слава у боях придбана.
Наша сила – певна вірність роду,
Наша мрія – єдність для народу.*

Василь Франко, який укрив світло світу у Видрані 17 грудня 1926 р., ще й високому віці, коли рука вже не так слухала, як би хотілося, намагався, хоча б час од часу, написати якщо не статтю в газету, то хоча б висловити свій погляд на декотрі інформації в мас-медіа, або на газету «Нове життя» чи на діяльність Союзу русинів-українців СР, жваво цікавився всім нашим культурно-національним життям.

Покійний Василь Франко є одним з найвизначніших родаків села Видрань, до якого він завжди радо повертався. Від імені його жителів, від імені колишніх колег, установ та організацій русинів-українців, з якими він співпрацював, хочу висловити йому глибоку вдячність за його роботу на ниві нашого культурно-національного життя.

Вічна йому пам'ять!

Державна наукова бібліотека в Пряшеві відмічає 70-річчя існування

Початок навчального року у школах співпадає з датою заснування Державної наукової бібліотеки в Пряшеві (директорка мгр Валерія Завадська). Бібліотека була заснована 1 вересня 1952 року.

▲ Будинок бібліотеки на Головній вулиці, 99 в Пряшеві.

Вона є універсальною науковою бібліотекою. При формуванні фонду спеціалізується на гуманітарних науках (педагогіка, лінгвістика, славістика, історія, архівознавство, образотворче мистецтво). Як громадська культурно-інформаційна та науково-освітня установа у сфері бібліотечно-бібліографічної, науково-дослідницької та видавничої діяльності систематично формує та оприлюднює бібліотечний фонд, здійснює бібліотечно-інформаційне обслуговування.

Почесне місце в бібліотеці займає українець, яка з самого початку належала до основних профілів бібліотеки. Благородну справу на цій ділянці виконали колишні працівники бібліотеки, в тому числі Олена Пажур, Йосиф Шелепець, Зузана Джупинка, Марія Няхай, а в сучасному цю ділянку діяльності бібліотеки послідовно обстежує мгр Марія Фришнич.

Окремі профілі діяльності бібліотеки неодноразово розглядалися на сторінках нашої преси, головним чином, бесіди з українськими письменниками і діячами культури, семінари, презентації книжок і т.п.

Фонд бібліотеки становить понад півмільйона книжок і близько 1000 найменувань періодичних видань. Цікаві факти про місце і значення українки розглядає празька дослідниця Оксана Пеленська. Вона, між іншим, зазначає, що «серед головних джерел поступлень українських книжок і періодики була, зокрема, **Слов'янська бібліотека в Празі**, яка в 1955 р. передала до Пряшева 432 книги зі свого

дублікатного фонду. У 1968 р. поповнили українку видання з бібліотеки чеського поета і перекладача **Франтішка Тіхого**, який подарував Пряшівській бібліотеці свою збірку – 4977 книг, а також закуплені книжки і дари окремих інституцій та приватних осіб, напр. Львівського національного університету ім. І. Франка. До складу збірки українки входить також близько 500 книг і часописів, виданих на еміграції в міжвоєнній Чехословаччині. Серед них прижиттєві видання поетів **Олександра Олеся**, **Галі Мазуренко**, **Леоніда Мосендза**,

Івана Ірлявського та **Микола Мирського**, державного діяча **Михайла Грушевського**, мистецтвознавців **Дмитра Антоновича** і **Володимира Січинського**, літературознавця **Леоніда Білецького**, філософа **Дмитра Чижевського**, істориків **Василя Біднова**, **Симона Наріжного**, **Дмитра Дорошенка**, письменниці **Наталени Королеви**, археолога **Ярослава Пастернака**, етнографів **Федора Вовка** і **Данила Щербаківського**, мовознавців **Івана Панькевича**, **Василя Сімовича**, **Олександра Колесси** та ін. В бібліотеці зберігаються також українські періодичні видання міжвоєнної Чехословаччини, зокрема часописи «*Проблем*», «*Стерні*», «*Нова Україна*», збірники наукових праць Українського історико-філологічного товариства в Празі, Українського вільного університету, Української господарської академії в Подєбрадах».

▲ В читальні бібліотеки.

Бібліотека служить переважно жителям Пряшівського краю, особливо професійним і науковим працівникам, викладачам, студентам, державним і місцевим органам влади та бізнес-сфері.

Вважають, що колекція українки в Пряшівській бібліотеці є найбільшою у Словаччині.

-мі-

(Закінчення з 1 стор.)

школі, дерев'яній церкві та в інших цікавих історичних спорудах, які збереглися у тому вигляді, в якому їх будували наші діди-прадіди. Відвідали і свідницький цвинтар, де поклали квіти до пам'ятника визначному діячу національного відродження русинів-українців Пряшівщини **Олександру Павловичу**, а також відвідали місце останнього спочинку **Марії Лаца**, таборової «тітки здоровенької», яка була для учасників таборів «другою мамою» від першої літньої зустрічі ПЛАСТу в 1991 році у Миківій аж до її раптового відходу у вічність у 2020 році.

У четвер учасники табору зустрічали дуже популярних гостей. Після довшої перерви до табору завітали пожежники, щоб показати

▲ Великою подією для всіх учасників табору були відвідини пожежників.

ки пливли вниз потічком і потім дівчата між хлопцями шукали того, який зловив їхній і став їхньою долею. Вся забава завершилася шуканням чарівного цвіту папороті. Під час останнього прощального

з його творчості декламували **Єва Соколук** і **Лілія Хуторна**, наші найменші новачки **Катруся Довгович** і **Аня Онушкова** додали відому частину з вірша «До Основ'яненка»: «Наша дума, наша пісня, не вмере,

Табір «Карпати 2022»

все те, що собою несе робота, про яку мріють зокрема хлопці. Діти з великим інтересом розглядали, що скривається в надрах пожежної машини, випробували, як це – дивитися на світ крізь спеціальні окуляри шолому пожежника, а нарешті всі, включно виховників, стали хоч на коротку мить пожежниками в дії.

На цей раз було всім трохи жаль, що внаслідок великого суші і про-

вечора вже традиційно учасникам табору були передані призи за активну участь і поведінку в літній зустрічі, які і в цьому році для табору забезпечили **Марія** і **Ксеня Рибаківі**.

Останній таборовий день. Ніби пройшло лише пару хвилин від моменту, коли учасники приїхали в рекреаційний осередок **Злата Ідка**, і вже з табором прощалися. Останнє вставання, пакування, впоряд-

не загине, от де, люди, наша слава, слава Україні». Ці слова Шевченка у наступному блоці підтвердили й інші великі таборові таланти – **Ніколас Корманик** із сестрою **Юлією** та пісню «*Пониже Михалю*». Перший великий шедевр української естради «*Червона рута*» заспівали **Євгенія Заліщук** і **Тамара Зіборова** з української недільної школи в Братиславі, якою керує член Проводу ПЛАСТу в Словаччині **Марія Рибак**. Блок пісень закінчили сестри **Нікола** та **Івана Галчиківі**, які виростили в літніх таборах і вже є членами таборової булави. **Ема Сіловська** заграла для батьків на флейті, а лекторка **Саша Мікушова** разом із юначкою **Емоєю Кеселицкою** підготували з новачками і новаками танець під популярну пісню **Стефанія** українського гурту **Kalush Orchestra**, яка в цьому році перемогла на відомому пісенному конкурсі «*Свробачення 2022*». Глядачі та учасники табору захоплено аплодували **Наташії Мікушовій**, **Емі Кандрачовій**, **Луці Пліхтовій**, **Юлії Корманиковій**, **Тамарі Онушківій**, **Анні Журбі**, **Борису Мікушу** та **Андрею Купріяненку**. Ще перед таборовими гітами «*Соколи*» та «*Отаман*» пролунали оплески тим, хто піклувався про дітей протягом восьми днів. Після того голова ПЛАСТу в Словаччині та головний комендант табору **Ксеня Рибак** подякувала батькам за довіру, з якою віддали своїх дітей до рук організаторів, вона також подякувала власникам закладу відпочинку **Злата Ідка**, **Петру** та **Марії Гринковим**, які разом із персоналом знову підготували чудовий відпочинок для більше сотні учасників табору. Прийшло прощання, обійми, часом і дрібна сльоза і від'їзд у домівки з обцянькою, що всі знов зустрінуться у 2023 році.

Для організаторів табору найбільшою оцінкою є вогники щастя в очах дітей, але і слова подяки батьків. «Хотіла б подякувати вам та вашій команді за те, що ви робите для дітей. Сьогодні забрала неймовірно щасливу дитину, купа вражень, нових друзів, знань, подарунків і бажання повернутись у наступному році. Особливо зараз ви робите надважливу справу у вихованні українців, які знають свою історію та поважають добрих сусідів. Дякую за ваші великі серця та працю» – написала організаторам **Маріана Новікова**. Приєдналась до неї і **Юлія Кириченко**: «Сказати, що донька у захваті, то нічого не сказати. Дуже задоволена та щаслива, що мала таку можливість перебувати в такій чудовій атмосфері. Дякуємо від нашої родини за чудову організацію. З нетерпінням будемо чекати наступного літа».

Святослав ДОВГОВИЧ.

▲ Наймолодші **Аня Онушка** та **Катруся Довгович** читають в ході заключної програми для батьків фрагмент вірша **Тараса Шевченка** «До Основ'яненка», асистент лектор **ЛШУ Марта Каконі**.

типологічних розпоряджень, ані раз не розгорілася таборова ватра на звичному місці на відкритій поляні під лісом. І наперекір тому учасники здійснили й улюблене Свято **Івана Купала**. Дівчата вили віночки з надією, що з потічка їх виллюють хлопці – бажані партнери. Само собою, крім віночків, народилася і **Морена**. Івано-купальську ватру на цей раз підготували в закритому вогнищі біля будинку. Після вечери звели коло ватри словесну бійку, після якої дівочі віноч-

кування кімнат і останній сніданок. Після нього генеральна проба програми для батьків, яких знов приїхало в цьому році кілька десятків. Ще перед урочистим закриттям табору кожен з учасників міг вибрати собі цікаві українські книги, які Союзу скаутів ПЛАСТ подарувало Посольство України в Словаччині, за що належить Посольству велика подяка. Зібралися на останню збірку, одягнені в традиційні таборові футболки (трічка), котрі для них забезпечило керівництво ПЛАСТу. Слудувало запряження юнаків – **Ніколаса Корманика**, **Матвія Бережняка** та **Данієла Войчика**, які склали першу пластову пробу та востаннє під «Гімн закарпатських пластунів» зняли таборові прапори. Програма знову викликала сльози в очах батьків.

Розпочалася з чудової балетної увертюри учениці харківської школи балету **Анастасії Попельницької**, яка знайшла другу домівку в Братиславі. Після популярної таборової пісні «*Ой, видно село*» учасники табору разом з батьками хвилиною мовчання вшанували жертви російської агресії в Україні, яким також присвятили найпопулярнішу нині українську пісню «*Ой у лузі червона калина*» – соло **Євгенія Заліщук**. В програмі прозвучали і вірші генія українського народу **Тараса Шевченка**, які навіть через майже двісті років таять у собі велику правду і є більш ніж актуальними й сьогодні. Зразки

Книга про Україну для словаків Stručné dejiny Ukrajiny - od Kyjevskej Rusi až k Zelenskému

«Те, про що замовчував **Путін**, ми повинні знати, якщо хочемо зрозуміти, що сьогодні відбувається в Україні», – так говорить про свою книжку автор **Петр Гоубський (Petr Houbský)**.

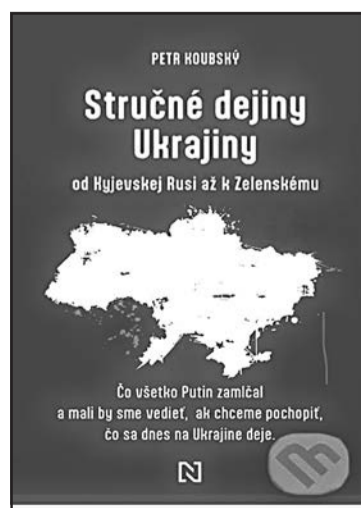
Сучасне виростає з минулого, а теперішнє – з попереднього минулого. Сьогоднішню Україну неможливо зрозуміти, якщо не знати, що там відбувалося за часів **Радянського Союзу**, особливо під час ключової події в її історії – **Другої світової війни**.

Але навіть це не виникло в геополітичному вакуумі. Протягом багатьох сотень років Укра-

(Анотація)

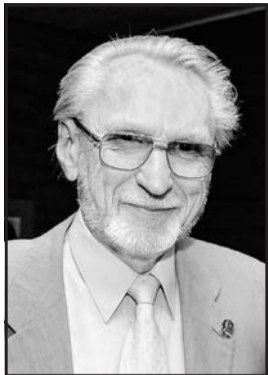
їна була кордоном у значенні англійського слова frontier: кордоном як територія, а не як лінія. Кордон як зона ризику, боротьби, конфліктів, але також інновацій і свободи. Кордон як розширення порядку в простір, який ще не завойований, недиференційований.

Історія України анітрохи не виправдовує російську агресію. Однак вона допомагає зрозуміти, що там відбувається і чому це відбувається, які сили діють одна проти одної і за допомогою яких історій учасники конфлікту пояснюють свій світ і себе.

Помер поет Сергій Макара (6.5.1937 – 9.8.2022)

Відхід у вічність поета, прозаїка, перекладача, літературознавця, педагога – доцента російської літератури, кандидата наук Сергія Макари – це велика і непоправна втрата не лише для нашої української літератури та культури, але і для загальноукраїнської та словацької. Він має великі заслуги у розвитку нашої поезії.

Вже перша його поетична збірка «Осяяна юність» (1948) давала знати, що в літературу вступив оригінальний, амбіційний і талановитий поет, поет з особливим поетичним стилем, баченням світу і його зображенням. Свій поетичний талант демонстрував потім у дальших збірках. Залишив нам 25 поетичних збірок, 10 збірок перекладів словацької поезії на українську мову, 6 монографічних робіт, 5 книжок публіцистичних статей та ряд рецензій і виступів. Його поетичні твори та публіцистичні статті повні тривоги, неспокою і боротьби за правду і соціальну та національну справедливість, з одного боку, з другого, радість з того, що виконали наші предки в минулому і сучасники після 1945 року для національного, соціального розвитку русько-українського населення під Карпатами, повні любові і гордості. Такі збірки поезії як «Совість» (1970) чи «Мemento» (2008) належать до золотого фонду не лише нашої літератури. Найбільше творів він присвятив мамі, своїм рідним і зокрема людям під Карпатами. Не було його збірки, в якій би знов і знов та по-новому не виразив свою любов і захоплення своєю мамою, рідною мовою, Карпатами та Україною. Він навіть створив культ мами в нашій літературі. Ніхто в українській літературі після Т. Шевченка та А. Малишка не ославив маму так, як Сергій Макара.

Чималий вклад він вніс у розвиток літератури для дітей. Певний час співпрацював з «Піонерською газетою» і «Веселкою» та допомагав молодим авторам у їх зростанні. Написав дві поетичні збірки «Що вірш – то загадка» (1983) і «Малим і більшим віночок віршів» (2000). Його вірші були перекладені на 14 мов світу. Найчастіше виходили вони словацькою мовою, спочатку на сторінках словацької преси, потім в антологіях і нарешті самостійною збіркою у перекладі Я. Резніка «Na klávesoch vetra listie šelestí» (2018). Увійшли його поезії і в антології, які вийшли в Україні. Вже 1960 року в збірці «Ластівка з Пряшівщини» появились його поезії і завершилися в антології «Під синіми Бескидами» (2006).

С. Макара все життя перекладав із словацької мови на українську, передусім поезію словацьких поетів. Його намагання завершились виходом антології «Поезія – молитва серця» (2009), де представлено 25 словацьких авторів.

Глибокий слід С. Макара залишив і в словацькій русистіці, видавши 6 оригінальних монографій та ряд статей з російської літератури, які були позитивно сприйняті світовою славістикою. Його теорія про триаду знайшла підтримку серед славістів світу.

С. Макара після 1990 року до виходу на пенсію 2005 року працював в Університеті ім. М. Бела в Банській Бистриці на посаді доцента російської літератури, заступника декана факультету, члена Вченої ради факультету та Університету, головного редактора фахового часопису «Filologická revue», він був співзасновником філологічного факультету, який мав і забезпечував підготовку перекладачів для потреб Словацьчини. За час його праці факультет забезпечував підготовку перекладачів 20 мов світу. Серед них був і відділ україністики. Він забезпечив, щоб викладали на факультеті кращі спеціалісти – мовники. Це і його заслугою факультет був унікальний в рамках Словацьчини, який після його відходу на пенсію було реорганізовано.

С. Макара довгі роки очолював комісії Словацького літературного фонду, Асоціації політичних в'язнів, був членом редакції часопису «Дукля» і газети «Literárny týždenník». Всюди залишив глибокий слід своїми принципіальними позиціями. Був надзвичайно працюючою і чесною людиною.

Чессть його пам'яті!

Михайло Роман, Микола Семанцо.

Мілан Бобак

В КРАЇНІ N

Тут лиш славні
і продажні,
з роду жадні.

Ще й безлика маса
з поглядом на Спаса.

P. S.
В очах огид
давню світ збрид.

ПРОГРЕС І СТРЕС

Вже і сміття –
символ нашого століття.

Крилаті вирази

- Світ складається з нероб, які хочуть мати гроші, не працюючи, і придурків, які готові працювати, не багатіючи.
- Революції ніколи не polegшували тягар тиранії; вони лише перекладали цей тягар з одного плеча на інше.
- Газета – це друкарський орган, що не бачить різниці між падінням з велосипеда і крахом цивілізації.
- Мій спосіб жартувати – це говорити правду. На світі немає нічого смішнішого.

10 серпня минуло 5 років з дня смерті нашого видатного українського поета, прозаїка, перекладача, літературознавця доцента д-ра Іллі Галайди (нар. 1.08.1931 р. в селі Чертіжне Меджилабірського округу – помер 10.8.2017 р. в Кошицях).

Пишучи про його творчість, мимохідь спадає нам на думку, як багато Лабірщина, яку переважно заселяють русини-українці, дала нашій літературі. Це Ірина Невицька, Іван Мацинський, Михайло Шмайда, Іван Прокіпчак, Андрій Кусько, Василь Зозуляк, Сергій Макара, Василь Дацей, Степан Гостиняк, Михайло Дробняк, Петро Гула,

Микола Філіп, Рудольф Дем'ян, Федір Ковач, Василь Хома, Володимир Черевка, Меланія Герман та інші. Та й ще більше дав цей край світу педагогів, вчених і політиків. Вони представляють лише незначну частину тої творчої енергії, яку століттями наш народ акумулював у собі. Значна частина цієї енергії проявилась роками у багатьох наших піснях, баладах, казках, легендах, оповідях, звичаях, обрядах тощо. Їх авторами були конкретні люди, але поступом часу вони стали народними. Попередні режими не давали можливість русинам-українцям Словацьчини розкрити свої здібності чи таланти. Ці можливості настали аж після 1945 року, коли новий режим побудував для них школи, культурні установи, заводи і вони змогли творити і писати своєю українською народною мовою. Цьому розвитку в невеличкій мірі допомогли і дві школи – російська гімназія в Гуменному (1945-1953) та Середня загальноосвітня школа в Меджилабірцях.

Таким неабияким і всебічним талантом був обдарований і Ілля Галайда. Син бідного селянина після початкової школи теж навчався в російській гімназії в Гуменному, потім продовжив навчання на Філософському факультеті (російську мову і літературу) Карлового університету в Празі і звідти його вислали на навчання в СРСР, де спочатку вчилися в Саратовському державному університеті ім. Чернишевського (лише два роки, бо місто потім було закрито для іноземців) і свої студії закінчив в Московському державному університеті ім. М. Ломоносова (1958). Після повернення додому певний час працював редактором журналу «Дукля» і з 1960 року викладачем – старшим асистентом Філософського факультету ім. П. Й. Шафарика, згодом доцентом російської літератури. У свідомість широкої громадськості вписався як український поет, прозаїк, визначний русист – літературознавець, педагог, автор багатьох поетичних і прозових збірок, перекладач словацької поезії на українську мову чи із російської мови на словацьку. Був укладачем підручників з російської літератури для учнів середніх шкіл або антології українських письменників Словацьчини («Сонячні криниці», 1995).

І. Галайда почав писати вірші ще в шкільні роки російською мовою, бо української літературної мови не знав, хоч мова його батьків, зокрема матері була дуже близькою до української розмовної мови, але в наших школах вона тоді ще не викладалася. Учителі в школі, зокрема Гуменської російської гімназії підтримали його намагання писати вірші. Так починали писати російською мовою свої твори також І. Мацинський, І. Прокіпчак, М. Шмайда, С. Макара, П. Гула, В. Хома, В. Черевка, Ф. Ковач та інші. Всі вони поступово перейшли на рідну українську мову. Ілля Галайда почав друкувати свої твори аж 1959 року у періодичній пресі, але найвиразніше себе презентував як поет у колективній збірці «Восьмеро» (1963), де помістив 23 вірші на різні теми.

Першу поетичну збірку «Спалахи» (1974) він видав двомовно, а саме російською та українською мовами. Це справді були поетичні спалахи його душі і почуттів, переважно повосенного часу. Після неї вийшли друком такі його поетичні збірки: «Спрага серця й землі» (1981), «Безсоння» (1986), «Гори сині, гори» (1990), «Балада про три сонця» (1991), «Моя печаль повсякденна» (1994), «Тривогами дорога стелить-

ся» (2001), «Вірші із забутих зошитів» (2006), «Журавлиний клич» (1998), «Осінні рефлексії» (2011).

І. Галайда поступово від декларативних віршів переходив до глибшого філософського осмислення подій, поетичного зображення рідного краю, своєї матері, Карпат, до вираження своїх почуттів до людей і про людей під Карпатами. Він весь час жив із своїми горами, горбами, де б він не був у світі:

ІЛЛЯ ГАЛАЙДА

Мені здається, здалека
до мене котяться
Мої Карпати чорно-сині,
бо я корінням в гори вріс.
І гори наші вічно б цілував,
як ці неатомні горді хвилі...

Рідний край домінує зокрема в останніх двох збірках. Оцінює особливо тих людей, які намагались і зараз намагаються зберегти рідне слово, які боролися за мирне небо на землі на фронті чи після 1945 або 1989 років за свободу і демократію. Іноді не побоявся критично зобразити людські слабості і недоліки. Це не фіктивні, а реальні образи. В окремих віршах сильно відчувається його автобіографічна визначеність, карпатський дух та аромат. Деякі його вірші позбавлені пісенного характеру, тоніки народної пісні, яку використовували його попередники, пишучи про рідний край. Всі наші поети звертались до зображення природи Карпат, людей під Карпатами, але у І. Галайди вони звучать інакше, інтелектуальніше, як, наприклад:

Я цвяхами любові до неї
прибитий
Хоч не раз слізми й дощем
бував обмитий.

Або:
Я мало припадав устами
до рук вітця й мамі
бо не було задосить часу
на цю нехитну святість нашу.

В останні роки І. Галайда твердо виступив проти політичних русиністів наших і закордонних, бо зрадили своїх предків, стали яничарами, «пішли з панями-вовками правду шукати» за «обгризену мізерну кістку», «звивають дивний кокон з русинів», плетуть «інтриги, загнавши совість в замкнені вериги» та роблять все, лиш би довести, що русини не є гілкою української нації, але якоюсь окремих слов'янським народом.

І. Галайда написав ряд віршів, присвячених Україні, в яких виразив свою радість, захоплення і тим, що вона нарешті здобула свою незалежність, але одночасно виразив й біль, що в Україні теж появились різні політики, які позабарили високі посади і забули про людей і своїх виборців. Висловив переконання, що Україна знайде людей, які виведуть її із політичного, національного, економічного маразму і почнуть «відкрити рани лікувати чистими руками». Лише тоді Україна «воскресне із бід, журиби і ганьби».

Позитивно оцінюємо, що І. Галайда був великим патріотом України та українства взагалі, хоч за освітою був русистом. Таких випускників Гуменської російської гімназії чи радянських або й наших вищих шкіл, щоб так любили Україну, було і є дуже мало.

Ілля Галайда написав ряд пейзажних,

ліричних, інтимних поезій про карпатську природу, улюблену Кичару, про любов свою чи свого ліричного героя, зобразив красу і силу карпатських лісів, гір, але й «ластівок – дівчат», коханих жінок, осінь у природі, осінь свого життя тощо. Випробував усі поетичні жанри від зарисовки – імпресії і кінчаючи поезіями чи сонетами. Всі вони були йому підвладні. Писав вільним і римованим віршем. Тому можемо твердити,

що І. Галайда був універсальним поетом, який був здатний писати на неодноманітні теми різними стилями, поетичними жанрами і видами. Деякі його вірші були покладені на музику і

стали піснями.

І. Галайда від самого початку своєї літературної творчості писав не лише вірші, але й прозові твори і літературознавчі роботи. Збагатив нашу літературу двома збірками оповідань «Коли йдуть дощі» (1980) та «Ще співає жайворонко» (1989). Вже одне із перших оповідань, надрукованих у журналі «Дукля» – «Буханка хліба» – привернуло увагу не лише рядових читачів, але й відповідних державних органів постановкою і зображенням проблеми, коли радянський солдат за буханку хліба відпустив на свободу затриманого неправом нашого селянина, на якого хтось доніс, що ніби допомагав німцям, бо носив воду їхнім коням. Зокрема, оповідання останньої збірки розповідають про різні долі людей в період колективізованого сільського господарства та не лише людей. Тоді були ліквідовані межі і крайки і так пташки – жайворонки не мали де жити і людям під час роботи на полі співати, як колись це бувало. Дав шану хліборобам і зокрема мамі, яка в колісці, як багато інших жінок із наших сел, носила своїх дітей та й самого автора на поле, щоб сама могла працювати. Розповів про свою любов до її порепаних від роботи, але ласкавих рук, захоплювався її співом і любов'ю до своїх дітей і землі. Це справді гімн нашому селянинові, який ані в період колективізації не втратив чуття любові до рідної землі. Боліло його, що багато із посадових людей не по-людськи віднеслось до своєї землі, яка віками годувала їх предків.

Художні твори І. Галайди виходили в перекладах словацькою, чеською, мадярською мовами в антологіях і збірниках нашої літератури, як «Srdce ako slnce» (1982), «Ráno pod Karpatami» (1983), «A Karpatok éneke» (1988), «Korene» (1990). В Україні вийшли його твори в антологіях «Карпатська замана» (1990), «Під синіми Бескидами» (2006) та появилось самостійне видання – «Вибрані твори» (2016), які складаються із поетичних, прозових творів, наукових статей і рецензій (635 сторінок). Вони дають уяву, які широкі проблеми цікавили поета і прозаїка, перекладача і літературознавця І. Галайду і як їх трактував.

І. Галайда переклав на українську мову поетичні твори 25 сучасних словацьких поетів, які вийшли в Ужгороді у збірці «Із кузні часу» (2007), збірку віршів Й. Лайкерта «Недовговічність», що вийшла у Києві та текст оперети Я. Єжека, І. Восковца і Я. Веріха «Рай на землі».

Крім того, написав цілий ряд цікавих та оригінальних наукових робіт, рецензій тощо, як «Сказки Пушкина. К проблеме реализма сказок» (1975), «Сі-яч на ниві народній», «Від загадки до загадковості вінків сонетів», «Легенда про Івана Франка» та статті про творчість М. Лермонтова, М. Горького, М. Некрасова, Ф. Достоєвського, О. Довженка, І. Мацинського, Ф. Лазорика, О. Фаринича, С. Добоша, С. Гостиняка чи на вистави Українського національного театру в Пряшеві.

І. Галайда займався різьбою по дереву. Часто чарував своїх друзів і близьких співом. Він навіть мріяв у молоді роки стати професіональним співаком. 2001 року вийшла його касета «Співає Ілля Галайда».

Як бачимо, І. Галайда був всебічним майстром-талантом, який залишив у нашій культурі глибокий слід. Жаль, його вже нема серед нас. Помер 10.08.2017 р. Похоронений у Пряшеві.

Михайло РОМАН.

Прочитайте Павла Тичину зараз!
Актуально...аж холоне кров

Павло Тичина

Я УТВЕРЖДАЮСЬ

Я єсть народ, якого Правди сила
ніким звойована ще не була.
Яка біда мене, яка чума косила! –
а сила знову розцвіла.
Щоб жить – ні в кого права не питаюсь.
Щоб жить – я всі кайдани розірву.
Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
бо я живу.
Московіє! Мене ти пожирала,
як вішала моїх дочок, синів
і як залізо, хліб та вугіль крала...
О, як твій дух осатанів!
Ти думала – тобою весь з'їдаюсь? –
та, подавившись, падаєш в траву...
Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
бо я живу.
Я єсть народ, якого Правди сила
ніким звойована ще не була.
Яка біда мене, яка чума косила! –
а сила знову розцвіла.
Сини мої, незламні українці,
я буду вас за подвиг прославлять,
ідіть батькам на допомогу й жінці,
дітей з ярма спішіте визволять!
На слобожанських нивах, на подільських,
на Чорнім морі – я прошу, молю! –
вбивайте ворогів, злодюг кремлівських,
вбивайте без жалю!
Нехай ще в ранах я – я не стидаюсь,
гляджу їх, мов пшеницю ярову.
Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
бо я живу.
Повстань! І з ран – нове життя заколоситься,
що з нього світ весь буде подивлять,
яка земля! яке зерно! росиця! –
Ну як не сіять? Як відсіч ворогу не дать!
І я сіяю, крильми розгортаюсь,
своїх орлів скликаю, кличу, зву...
Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
бо я живу.
Ще буде: неба чистої блакиті,
добробут в нас підніметься, як ртуть,
заблискотять косарки в житі,
заводи загудуть...
І я життям багатим розсвітаюсь,
пушу над сонцем хмарку, як брову...
Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
бо я живу.
Я єсть народ, якого Правди сила
ніким звойована ще не була.
Яка біда мене, яка чума косила! –
а сила знову розцвіла.
Кремлівська гидь, тремти! Я розвертаюсь!
Тобі ж кладу я дошку гробову!
Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
бо я живу.

П. С. Це оригінал, який совєцька цензура переписала на свій лад.

Наприклад, замість «незламних українців» були «червоні українці».

Замість «Московіє» – «Тевтоніє» і так далі...

Вони хотіли вбити наш дух. Але ми таки незламні і ми переможемо потвору-московію!!!

Алла Матвіїв
(З соціальної мережі).

Сторінки минулого (62)

**ВЕЛИКИЙ СЛАВКОВ
(ВЕЛИКИЙ СЛАВКІВ) –
VELKÝ SLAVKOV
(окр. Попрад)**

Vlastivedný slovník obcí na Slovensku зазначає, що найстарша згадка про село походить з 1251 року. Поселення колонізували німці, які включили його до Об'єднання спиських саксів з 1271 року. Історичні назви поселення: Zolok (1251), Zalouk (1275), Slakendorf (1312), Schlauk (1318), Schlaukendorf (1352), Welky Slawkow (1808); по-угорськи Nagyszalók; по-

німецьки Grossschlagendorf.

І тут до розвитку поселення тою чи іншою мірою були причетні віруючі східної церкви, вірянами якої були русини. До наших днів дійшла грамота 1474 року, яка підтверджує, що в наведеному році віруючі у Сміжанах, Стражі під Татрами і Великому Славкові не платили церковну десятину латинському препоштові Списької Капітули. Це підтверджує, що на той час у Сміжанах, Стражах і Великому Славкові були ще віряни східної церкви.

Якщо український дослідник Володимир Гнатюк у своїй ро-

боті «Русини Пряшівської єпархії і їх говори» (1900) ще зачисляє віруючих Великого Славкова до громад з німецькою мовою, то перепис населення 2021 року пропонує нам зовсім іншу картину: із загальної кількості 1477 жителів Великого Славкова це суцільно особи словацької національності – 1159, 30 ромської, і лише в одній особі зазначена німецька національність. Перепис зазначає одну особу української національності і три русинської. В більшості жителі села це римо-католики – 794, далі йдуть евангеліки – 75, православні – 10, греко-католики – 40, зростає кількість осіб без віросповідання – 249.

-мі-

395 років тому вийшов перший друкований український словник

Українські календарі днем народження українського словника Памви Беринди вважають 18 серпня 1627 року. Повна назва словника – Лексикон славеноруський і імен толкованіє [Лексіконъ славеноруській альбо Имень тлъкованіє]. Цей словник вважають найвизначнішою працею Памви Беринди.

Словник був перевиданий у Кутейні (біля Орші, 1653 р.) з передмовою І. Трусевича.

В ньому близько 7 тисяч слів – загальних та власних назв переважно тогочасної церковнослов'янської мови з перекладом та тлумаченням їх українською літературною мовою початку XVII століття. Метою П. Беринди при складанні його словника було відновити церковнослов'янську традицію літературної мови і цим протистояти наступові польського католицизму і польської культури. Цей словник відіграв велику роль у розвитку української лексикографії.

Ця праця Памви Беринди – найвидатніше досягнення староукраїнського словникарства. Складається з двох частин: «Лексіконъ» – церковнослов'янсько-український словник; «...Имена свойственная» – зібрання тлумачень топонімів й антропонімів, а також загальних назв неслов'янського походження. У пам'ятці майже 7 000 статей (бл. 5 000 у 1-й частині, 2 000 – у 2-й, у тому числі бл. 1 400 онімів).

У «Лексіконі...» застосовано всі основні засоби наукового опрацювання матеріалу, зокрема паспортизацію вокабул (реєстрових слів), ремарки, екземпліфікацію (подання цитат), вказівки на фразеологізми, в які входить вокабула, зауваження про орфографію, етимологію слова, відсылні ремарки. Головні джерела праці – «Лексис...» Лаврентія Зизанія, ономастикони Максима Грека, Мануїла Ригора, тлумачення онімів в антверпенському виданні Біблії (1571). Виявлено використання Бериндою словників доби Київської Русі та зарубіжних, староукраїнської глосграфії тощо. Джерелами церковнослов'янського реєстру книги були: Острозька Біблія (всі її книги Старого й Нового Завіту), церковнослов'янські

рукописи й друки до поч. 17 ст.

Реєстр «Лексікона...» дібрано за диференціальним принципом: специфічні церковнослов'янські слова (питомі й запозичені), спільнослов'янські лексеми, що архаїзувалися в українській мові кінця 16 – поч. 17 ст.; е в ньому й українські слова.

Абсолютна більшість елементів неслов'янського походження, особливо грецьких і латинських, зібраних окремо у 2-й частині праці, супроводяться ремарками, які вказують на їх запозичення, й українськими відповідниками, що сприяло нормалізації лексики староукраїнської літературної мови на народній основі. Нормалізації служило й чітке формальне – за допомогою двокрапки – розмежування реєстру й перекладної частини. Остання зі старанно дібраними еквівалентами вокабул, з широким набором синонімів – одне з найбільших зібрань української лексики кін. 16 – поч. 17 ст.

У «Лексіконі...» вміщено низку тлумачень енциклопедичного характеру. Значення слова автор розкриває і за допомогою етимологічних відомостей. Докладно опрацьовано семантику багатозначних реєстрових слів. П. Беринда нерідко вказував на метафоричне й образне вживання слова, вперше в українській лексикографії застосувавши ремарки «переносні», «инорѣчнѣ», «метафор.».

Із словника П. Беринди видно, що дуже багато слів української мови були сформовані вже на початку 17 століття:

коваль (ковачь железа)
зрада, ошукання (кознь)
комора (клеть)
писар (книжник)
староста (председатель)
кум (преемник)
місто (град)
міщанин (гражданин)
птач
розмаїтий
перший
черевик

Памво Беринда (народився між 50 – 70-ми роками XVI століття – помер (13) 23 липня 1632 р.) – діяч української та білоруської культури, мовознавець, лексикограф, письменник, поет, друкар і гравер.

Народився на Прикарпатті у Єзуполі (тепер Івано-Франківська область). Світським ім'ям Беринди було Павло. При постриженні в ченці Павло Беринда прийняв ім'я Памво. У 1597–1605 роках працював у Стратинській та Крилоській друкарнях (тепер Івано-Франківська область). Активний діяч Львівського братства, працював у братських друкарні і школі (1613–1619), у Львові (до 1613 р.) постригся в ченці. 1616 р. його запрошено до Києва для участі у підготовці видання книги «Анфологіон» (він – автор передмови). Восени 1619 р. переїхав до Києва і назавжди оселився в Києво-Печерській лаврі. Був головним друкарем, редактором і перекладачем у Києво-Печерській друкарні. У 1620 р. дістав звання «протосингела» («головного»), а згодом став «архітипографом», тобто завідувачем друкарні. Памво Беринда був високоосвіченою людиною: знав церковнослов'янську, грецьку, латинську і польську мови. Налезав до гуртка Балабанів, що об'єднував українських культурно-освітніх діячів 1-ї пол. 17 ст. Памво Беринда був похований у Києво-Печерській лаврі.

Дж.:
INTERNET ARCHIVE.

Закарпатський народний хор виступив у Терхові

З 30 липня по 1 серпня Заслужений академічний Закарпатський народний хор перебував у Словаччині, де взяв участь у 60-му міжнародному фестивалі «Яношікове дні в Терхові» («Jánošíkove dni v Terchovej»).

Хор представляв Україну в часі війни. Колектив поїхав неповним складом (переважно жіночим) і в своїй програмі зробив акцент на патріотичній ноті.

Українська символіка й традиційна вже «Червона калина» стали неодмінним атрибутом всіх виступів закарпатських артистів, надто за кордоном.

Відвідувачі й гості ювілейного фестивалю тепло зустріли жаргівливі закарпатські народні пісні й танці у виконанні колективу, сольні номери заслуженої артистки України Яни Садварій, Андрія Свіда, Наталії Мацко, Ольги Свіди, Вікторії Тимко, Ольги Міщенко. З коротким словом перед присутніми виступила й

керівниця колективу Наталія Петій-Потапчук. До речі, гала-концерт фестивалю «Jánošíkove dni v Terchovej» трансливали в прямому ефірі місцевого телебачення (TV Noe). Адже це фольклорне свято є дуже популярним у Словаччині й незмінно збирає багатьох шанувальників народного мистецтва. А краса Високих Татр, неймовірна природа, розвинена інфраструктура, привітність тамтешніх мешканців не залишають байдужими нікого.

З початку повномасштабної війни, розв'язаної Росією, Заслужений академічний Закарпатський народний хор вже відвідав з культурно-дипломатичною місією Словаччину

(Банська Бистриця, Жиліна, Терхова), Австрію (Грац), Німеччину (Мюнхен), Італію (Мілан), Хорватію (Джаково). Ще дві поїздки на міжнародні фестивалі в Словаччині та Хорватії заплановано на наступні дні.

**Таїсія ГРИСЬ,
Ужгород.**

Новини культури

• **НІДЕРЛАНДИ.** У центральній галереї Binnenhofzaal у Гаазі 4 серпня стартувала фотовиставка під назвою «Після вторгнення», на якій представлені 25 світлин видатних українських фотографів, що документують жайливі наслід-

ки російського повномасштабного вторгнення.

• **ПІВНІЧНА МАКЕДОНИЯ.** У Північній Македонії в межах все-світньо відомого міжнародного культурно-мистецького заходу «Охридське літо» відбувся Український день, який активно висвітлювала македонські мас-медіа.

• **КАНАДА.** У канадському місті Едмонтон на найбільшому у Північній Америці Фестивалі куль-

турної спадщини, у якому беруть участь понад сто національних експозицій, відкрили Український павільйон.

• **ПОРТУГАЛІЯ.** У португальському муніципалітеті Аленкер (Alenquer) у рамках заходу Tertúlia Intercultural – Ucrânia відбулось урочисте відкриття Українського культурного центру.

УкрІфнорм.

У Франції видали двотомник Михайла Грушевського

«Ось одне з небагатьох джерел, яке розповідає про українську ідентичність, століття національного відродження та століття гноблення, яке не змогло стерти з карти світу європейську націю, що не перестає дивувати своїх західних сусідів».

З'явилося франкомовне видання «Нарису історії українського народу» Михайла Грушевського. Про нову книгу у тамтешньому видавництві Крістофа Шомана повідомив перекладач дослідження українського історика, Дмитро Чистяк.

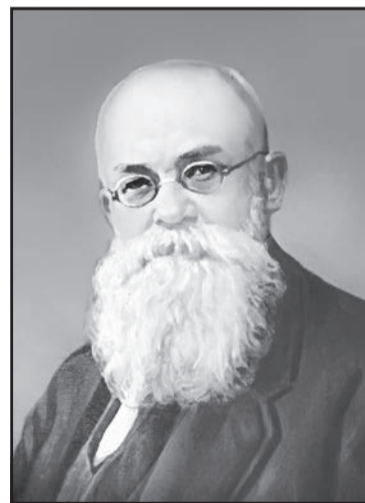
«Тепер для франкомовного читача приступна капітальна панорама української історії до поч. ХХ ст., що допоможе відповісти на ключові питання про багатовікову боротьбу українства за самоствердження, про нашу мову та культуру, про наші взаємини з

європейською цивілізацією – на противагу численним спекулянтам із ворожого табору», – зазначив перекладач книги, яку можна придбати за посиланням.

На сайті видавництва анотація до книги звучить так:

«Ось одне з небагатьох джерел, яке розповідає нам про українську ідентичність, про давню, але маловідому культуру, про національний шлях, який знав століття національного відродження та століття гноблення, з поділами та об'єднаннями, які не змогли стерти з карти світу європейську націю, яка не перестає дивувати своїх західних сусідів».

Михайло Грушевський (1866-1934) – одна з визначних постатей української культури. Автор понад 2000 наукових і літературних праць, зібраних у 50 томах, він також був головою україн-

ського парламенту в 1917-1918 роках, а потім пережив заслання та повернувся до СРСР, де зазнав сталінських репресій.

Нагадаємо, раніше в Науковому товаристві імені Т.Шевченка у Нью-Йорку відбулася презентація восьмого тому «Історії України-Руси» Михайла Грушевського англійською мовою.

ZN.UA

Календар

1.9.1952 р. – заснування Пряшівської Державної наукової бібліотеки (70).

1947 р. – вийшов у Пряшеві перший номер двомовного журналу для дітей «Колокольчик-Дзвіночок» (75).

2.9.1897 р. – народився в Шарискому Ястрабі Староліубовнянського округу громадсько-політичний діяч Іван Жидовський (125). Його заслугою в 1935 році у 56 сільських школах Пряшівщини була проведена зміна навчання із словацької на руську (українську). Помер 2.4.1982 р.

3.9.1932 р. – помер священник, учитель Пряшівської препарандії Микола Петрик (90). Народився 4.9.1875 р. у Нижньому Тваріжі Бардіївського округу.

4.9.1932 р. – народився в Ременинах Воронівського округу педагог, мовознавець Михайло Чабала (85).

4.9.1957 р. – народився в Снині церковний діяч, колишній Кошицький єпископ Мілан Хавтур (65).

6.9.1897 р. – народився в Рівному на Херсонщині український письменник і драматург доби розстріляного відродження Іван Микитенко (125). Загинув 4 жовтня 1937-го в Харкові.

8.9.1927 р. – народився в Стерківцях Меджилабірського округу педагог, журналіст Андрій Стефанко (95). Помер 11.01.2014 р.

8.9.1927 р. – народився в Негровці на Закарпатті педагог Василь Росоха (95). Помер 14.3.1997 р.

9.9.1977 р. – померла актриса, співачка, педагог Гелена Квасник (45). Народилася 16.3.1914 р. у Варшаві.

9.9.1987 р. – помер історик, педагог, громадський діяч Павло Урам (35). Народився 16.6.1932 р. в Габурі Меджилабірського округу.

10.9.1947 р. – помер у Светлицях Меджилабірського округу православний ієромонах Василь Пташук (75). Таємно похрестивши близько 600 євреїв, чим зберіг їм життя від фашистського винищення. Народився в с. Троянівка (Україна) 1.1.1874 р.

11.9.1912 р. – народився в Странянах Староліубовнянського округу учасник руху Опору проти фашизму, офіцер безпеки Йосиф Мосоряк (110). Помер 5.2.1972 р.

11.9.1927 р. – народився у Збудській Білій Меджилабірського округу педагог, мовознавець Михайло Сотак (95). Помер 24.9.2018 р. в Нітрі.

14.9.1937 р. – помер перший президент Чехословацької республіки Томаш Гаріг Масарик (85). Народився 7.3.1850 р.

14.9.1952 р. – відбулась установча конференція Гуртка українських письменників при Словацькій секції чехословацьких письменників (70).

15.9.1907 р. – помер український драматург Іван Карпенко-Карий (115). Народився 29.9.1845 р.

15.9.1867 р. – народився чеський поет Петр Безруч (155). Помер 17.2.1958 р.

15.9.1977 р. – помер в Пряшеві педагог, громадський діяч Іван Руснак (45). Народився

26.11.1914 р. в Бунетицях Кошицького округу.

16.9.1967 р. – помер український поет Павло Тичина (55). Народився 27.1.1891 р.

18.9.1877 р. – помер український філолог і письменник Осип Бодянский (145). Народився 12.11.1808 р.

18.9.1922 р. – у Празі створено Союз українських студентів-емігрантів. (100)

19.9.1802 р. – народився угорський правник, політик, борець за етнічну чистоту Угорщини Лайош Кошут. Карпатські українці (русини) і словаки його сприймали крайнє негативно через політику, спрямовану на ліквідацію немадярських етносів (220). У відповідь на це О. Духнович написав вірш «Я русин был, есмь и буду». Л. Кошут помер 20.3.1894 р.

19.9.1977 р. – помер засновник української студії Чехословацького радіо Андрій Рудловчак (45). Народився 9.8.1905 р.

20.9.1912 р. – народився борець проти фашизму кпт. Ян Налек (110). Загинув 16.11.1943 р.

21.9.1962 р. – помер письменник, літературознавець, педагог Володимир Бірчак (Бірчак) (60). Народився 12.3.1881 р.

22.9.1837 р. – народився пряшівський єпископ Іван Валій (185). Помер 19.11.1911 р.

22.9.1962 р. – помер історик Закарпаття Іван Коломієць (60). Народився 29.6.1903 р.

23.9.1872 – народилася українська співачка Соломія Крушельницька (150). Померла 16.12.1952 р.

23.9.1937 р. – народився у Великому Липнику Староліубовнянського округу священник, поет Василь Кочемба (85). Помер 23.12.1998 р.

25.9.1927 р. – помер педагог, культурно-освітній діяч Олександр Седлак (95). Народився 24.8.1862 р.

25.9.1932 р. – Народився Герой України, всесвітньо відомий український співак (тенор) та видатний громадський діяч Анастолій Солов'яненко (90). Помер 29.7.1999 р.

25.9.1937 р. – народився в Старині Снинського округу педагог, культурно-освітній діяч, секретар ОК КСУТ в Гуменному Іван Васильцьо (85). Помер 27.9.1986 р.

26.9.1767 р. – народився український композитор, хорový диригент, співак Артемій Ведель (255). Помер 14.7.1808 р.

26.9.1887 р. – народився педагог, культурно-освітній і громадський діяч Михайло Вацлавський (135). Помер 16.7.1936 р.

26.9.1902 р. – народилася скульптор Олена Мандич (120). Померла 12.3.1975 р.

27.9.1927 р. – народилася в Курові Бардіївського округу педагог, секретар ЦК КСУТ Софія Дзуренда (95). Померла 1.12.2005 р.

27.9.1947 р. – народився в Пряшеві культурно-освітній працівник Филип Пєнев (75). Помер 12.5.2012 р. в Кошицях.

29.9.1547 р. – народився Мігель де Сервантес, іспанський письменник, автор «Дон Кіхота» (475). Помер 22.4.1616 р.

30.9.1472 р. – у Майнці Йоганн Гутенберг надрукував першу книгу – Біблію (550).

В Кошицях (вул. Главна, 11) до ваших послуг

Zdravotnícke potreby

Gabriela Hajtášová M-SHOP

NOVE ŽYTĽA

**KULT
MINOR**

sk. Počítačová sadzba NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00 177 725. Ročník 72. Šéfredaktor Miroslav Pjuck. Adresa redakcie: Janka Boroďáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Náklad: 500 ks. Ročné predplatné 10,40 € Štvrťročné predplatné 2,60 € Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk.

НОВЕ ЖИТТЯ

Міроslав Ілюк. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на прохання автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.

Видає Союз русинів-українців СР.

Рік видання 72. Головний редактор та адміністрація: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на прохання автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.